

Cultuurhistorie van het Lampenbroek

Eefje Huisman en Marten Brascamp, september 2026

Op de omslag:

Grenspaal van de Heerlijkheid Het Loo nabij de Hessenbrug op de grens van het Lampenbroek, 2022.

Versie v1.0
Klarenbeek, Zutphen, september 2026

Inhoud

Introductie 4
Lampenbroek in de Gouden Eeuw 5
Twee historische boerderijen in het Lampenbroek 7
Aan de beek 9
Hoge Heerlijkheid Het Loo 10
Het veen en het water 11
Waar lag de Verloren Beek oorspronkelijk 13
Een bijzonder perceel in het Lampenbroek vertelt zijn geschiedenis 15
De Blauwe Boer van Klarenbeek 17
Een blik op de omgeving van het Lampenbroek in 1651 19
De geschiedenis van de Hessen-Allee 21
'Hessenbrug' of in de volksmond ook wel 'Witte Brug' genaamd' 23
Polveensweg 25
Lutteke Holthuis, over een boerderij aan de Polveensweg 12 27
Hoe komt Klarenbeek aan zijn naam 29
Aan den grindweg van Voorst naar Loenen 31
De grindweg van de Gietelsche Brouwerij tot de Woeste Hoeve 33
Het Lampenbroek door de eeuwen heen 35
Index 39

Introductie

Het Lampenbroek is een oud gebied in het uiterste zuidwesten van de gemeente Voorst. Het ligt in de toenmalige marke Appen en wordt doorsneden door de Beekbergse Beek. Sinds 2019 hebben Provincie Gelderland, Waterschap Vallei en Veluwe en Natuurmonumenten gewerkt aan natuurherstel van het Lampenbroek. Er verscheen regelmatig een nieuwsbrief, waarin de voortgang van het project werd gemeld. In die nieuwsbrieven schreven we zeventien keer een stukje over de cultuurhistorie van het Lampenbroek.
Hier zijn ze vrijwel onveranderd samengebracht.

Veel leesplezier toegewenst.

De oude loop van de Beekbergse Beek. Op de achtergrond de plaats waar Teunis Jansen Pluijm in 1732 een kopermolen begon. Foto 2022.

Lampenbroek in de Gouden Eeuw

Op de plek van Polveensweg 21 lag toentertijd herberg ‘De Leere Lampe’, de naamgever van het Lampenbroek. De herberg lag aan de weg van Beekbergen naar Zutphen, in het beekdal van de beek die nu nog vanaf Beekbergen via het huidige Klarenbeek richting Voorst stroomt en daar in de IJssel uitmondt. De aanduiding ‘broek’ slaat op broekland. Dat was laag gelegen land bijvoorbeeld langs een beek. Sommige stukken broekland konden worden begraasd in drogere perioden. Was broekland met bos begroeid, dan werd het een broekbos genoemd.
Lang geleden vestigden boeren zich op hogere delen in het landschap. Hooggelegen grond werd als akker gebruikt, lager gelegen delen als wei- en hooiland. Moerassige laagten werden geleidelijk ontwaterd en in gebruik genomen. Er brak een periode aan van welvaart en ondernemingszin. Denk daarbij aan de opkomst van vele watermolens op de Veluwe. Om belasting op onroerend goed te kunnen innen werden in 1648 eigenaren van percelen opgetekend in het zogenaamde verpondingskohier. De uit Vaassen afkomstige kopermolenaar Jan van Steenbergen was eigenaar van de ‘Leere Lampe’ die hij verpachtte aan Frerick Everts. In ’t Zindersche Broek, wat we nu het Lampenbroek noemen, bezat Steenbergen ruim vijf hectare land begroeid met elzen en werven. Wervenhout was een combinatie van hardhout (eiken) en weekhout (elzen). Omliggende percelen waren veelal gemeenschappelijke gronden, gelegen in een buurtschap ook wel *marke* genoemd. In mei 1638 kreeg Steenbergen van de bestuurders van de ‘Marke Appen’ toestemming om bij ‘de Leere Lampe’ houtskool te branden, daar waar het elzenhout groeide. Als tegenprestatie moest hij een ton dik bier voor de volgende markevergadering aanleveren.

Koolhoop en kolenbranders. Voor de bewerking van koper waren enorme hoeveelheden houtskool nodig. Elzenhout was daar kennelijk heel geschikt voor.

Die situatie en gelegentheijt van[den] Wilders en[de] andere aengrenssende landen uit de gemeente van Appen, 17 september 1651 (detail). Bron: Gelders Archief.

Twee historische boerderijen in het Lampenbroek

In het Lampenbroek stonden van oudsher twee boerderijen, de ‘Leere Lampe’ en de ‘Gaerle’.
We zagen eerder al, dat de ‘Leere Lampe’ voor het eerst is vermeld in 1648. De boerderij stond toentertijd net achter de recent nieuwgebouwde schuur van de familie Hofenk aan de Polveensweg. De Verloren Beek liep er vlak langs.
Waar het woord ‘Lampe’ vandaan komt, weten we niet, maar het woord ‘Leere’ staat waarschijnlijk voor ‘leeg’: de Lampe was leeg, een huis zonder grond.
De ‘Gaerle’ of ‘Gaerelaar’ stamt uit dezelfde tijd en heet tegenwoordig het ‘Goirle’. De huidige boerderij ligt aan de Clabanusweg, maar vroeger lag hij zo’n 250 meter verder het Lampenbroek in. De naam komt van de woorden ‘goor’ en ‘loo’: het huis stond bij een drassig stuk grond begroeid met bos.

Jagers in het Lampenbroek met onder andere Berend Hofenk van de Leere Lampe, 1933. Foto: Ben Bloem.

Het Goirle, gebouwd in 1912. Foto: Oudheidkundige Kring Voorst.

De naam van de familie Hofenk is van oudsher aan beide boerderijen verbonden. De familie komt oorspronkelijk uit Terwolde en woont al meer dan 300 jaar op de ‘Leere Lampe’. Een van de nazaten trouwde in 1739 in bij de familie Arends op de ‘Gaerle’. Die tak van de familie bleef er boer tot 1912. Toen werd het huis verkocht en afgebroken. Het ‘Goirle’ zoals we dat nu kennen, kwam ervoor in de plaats.

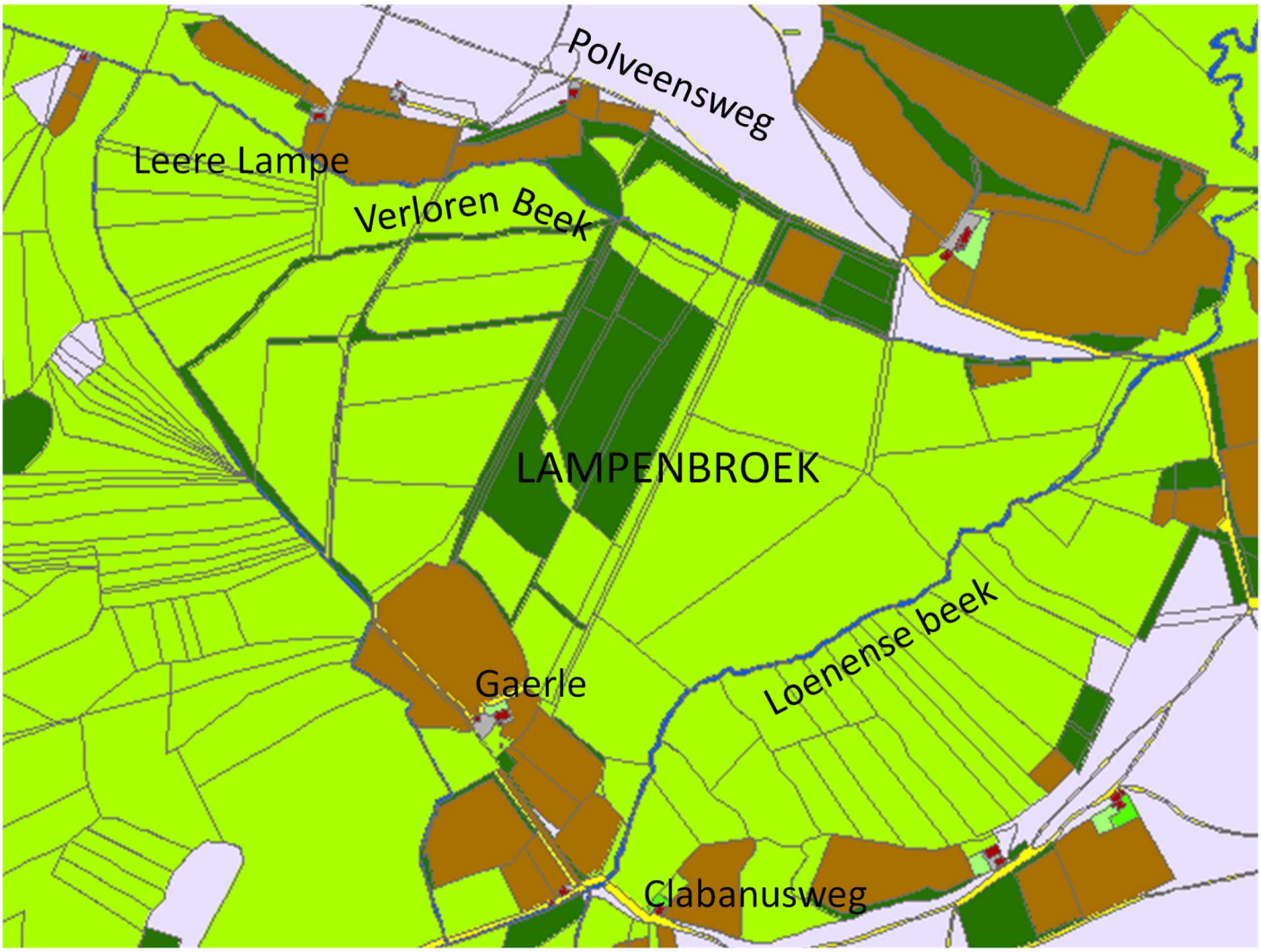

De Leere Lampe en het Gaerle in het Lampenbroek in 1932. Bron: hisgis.nl

Aan de beek

Teunis Jansen Pluijm vestigde zich in 1732 met een watermolen aan de beek nabij de Leere Lampe. Pluijm moet een handige zakenman geweest zijn met de juiste contacten. Hij vergaarde kennis en middelen om zijn plannen grootschalig te kunnen aanpakken. De 'Kleine Kopermolen' werd getimmerd aan de Verloren Beek. Maar dat was niet voldoende. De Beekbergse Beek werd op- en omgeleid naar een hoger gelegen punt waar tot op heden Landgoed Klarenbeek en Krepel BV floreren. Daar vestigde hij de 'Grote Kopermolen' met een enorme molenwijer/vijver. Zodoende kon hij over voldoende waterkracht beschikken op momenten dat de molens in werking moesten zijn.
Amsterdam was toentertijd 'de' handelsstad. Hier bood Pluijm zijn diensten aan voor verwerking van koper. In 1738 werden de eerste Veluwse koperen duitenplaatjes aangeboden aan de Staten van Holland. Niet eerder werden in Nederland dergelijke plaatjes op deze wijze vervaardigd.

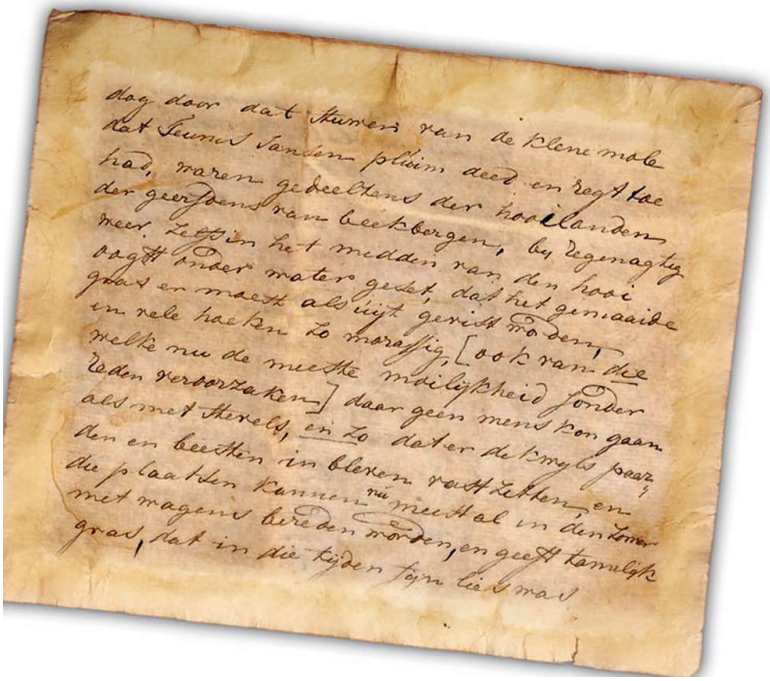

'*Dog door dat stuwen van de Kleine mole dat Teunis Jansen Pluijm deet, waren gedeeltens der hooilanden, bij regenachtig weer, zelfs in het midden van den hooi oogst onder water geset, dat het gemaaide gras er uijt gevist moest worden. En vele hoeken zo moerassig daar geen mens kon gaan als met stevels, en zo dat er dikwijls paarden en beesten in vast bleven zitten. Die plaatsen kunnen nu (1794) meestal in den zomer met wagens bereden worden, en geeft tamelijk gras, dat in die tijden fijn lies was.*' Bron: archief Landgoed Klarenbeek.

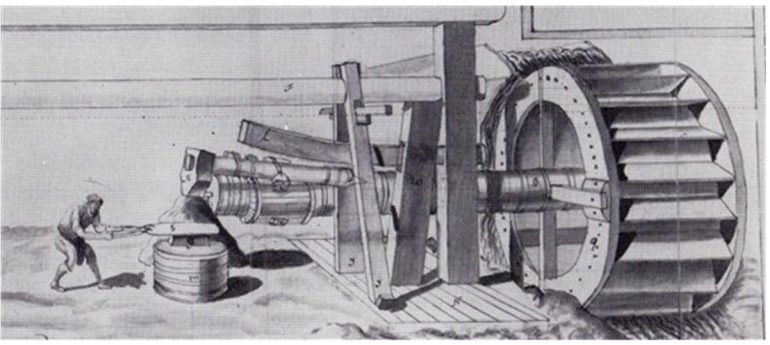

Wateraangedreven plethamer voor het koperslaan 1723.
Tekening: Anton von Swab (1702-1768).

Beide kopermolens zijn in beginsel, en mogelijk zelfs voor lange tijd, gelijktijdig in gebruik geweest. Via het 'Verlaat' werd een deel van het water vanuit de Beekbergse Beek naar de Kleine- en de rest naar de Grote Kopermolen geleid. Bernhard Wolfgang Krepel laat ons in een brief van 1794 zien dat het ten tijde van zijn voorganger Teunis Jansen Pluijm behoorlijk drassig was in het Lampenbroek.

Hoge Heerlijkheid Het Loo

Het Lampenbroek ligt op de grens van de gemeentes Apeldoorn en Voorst. In het najaar van 1750 werden daar de grenzen uitgezet van de oude Hoge Heerlijkheid Het Loo, een oud gebied dat vroeger van de Oranjes was.

De grensuitzetting werd gedaan door een gezelschap van hoge Veluwse bestuurders. Op zaterdag 31 oktober 1750 trokken ze langs de grens met Voorst. Ze begonnen die ochtend ten noorden van Klarenbeek aan De Kar en naderden later op de dag De Til, waar nu nog het schoolgebouw van de openbare school aan de Hoofdweg staat. De Veluwse bestuurders werden vergezeld door zogenaamde aanwijzers. Dat waren boeren die ter plaatse goed bekend waren. Verder waren er de nodige arbeiders om her en der gaten te graven en heuveltjes op te werpen. Daar zetten ze palen neer om de grens te markeren.

Van de Til liep het gezelschap over wat nu het voetbalveld is, naar de Hessen-Allee, zo ongeveer bij de Witte Brug. Daar, bij de grens tussen de oude marke van Appen en die van Beekbergen, voegden zich aanwijzers Roelof Jansen van Til en Jan Derkse van ‘het huys het Garrel’ bij de optocht. De Garrel of Garel kwamen we al eerder tegen. Zo liep het gezelschap door het Lampenbroek. Aan het eind, in de buurt van de Garrel, kwamen Sweer Capel en Albert Clomp als nieuwe aanwijzers om de reis voort te zetten en zo verdween de optocht uit beeld.

Stadhouder Willem IV van Oranje werd in het jaar 1750 verheven tot stadhouder van alle gewesten van Nederland. Daarop besloten de Staten van Gelderland om Het Loo, een oud gebied van de Oranjes, tot ‘hoge heerlijkheid’ te verheffen. Het betekende dat de prins binnen het gebied bepaalde rechten verkreeg. Om aan te geven waar het gebied precies begon en ophield, werden grenspalen geplaatst.

Langs het Lampenbroek werden ongeveer vijf grenspalen gezet. Omdat de houten palen in de loop van de tijd vergingen, werden ze rond het jaar 1790 vervangen door stenen exemplaren. Die waren gemaakt van Bentheimer zandsteen, allemaal voorzien van een nummer, met helemaal bovenaan een soort hoedje met daarop het woord LOO. Een paar van die stenen palen staan er nog. Zoek ze maar eens op.

Grenspaal in het Lampenbroek

Het veen en het water

Deze keer blijven we niet in het Lampenbroek. We kijken wat om ons heen, om meer over het gebied te weten te komen. Het Lampenbroek ligt in het zuidwesten van de vroegere marke Appen, een boeren-bestuursgemeenschap uit de 13de eeuw.

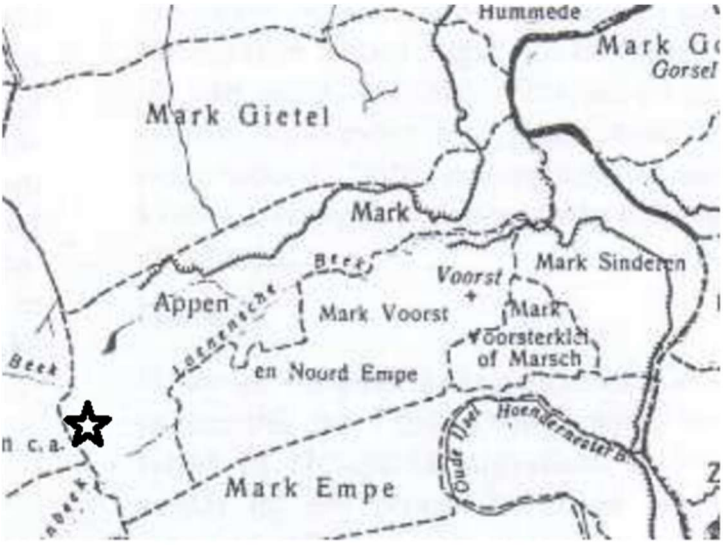

Grenzen van de marke Appen volgens Martens van Sevenhoven (1925).

Hoe verder je vroeger naar het westen ging, hoe natter het werd. Dat zie je nog terug in de namen in onze streek. Bijvoorbeeld in de marke Gietelo die net boven het dorp Klarenbeek ligt. Die marke liep van het gehucht Gietelo bij Bakker Bril, via het Gietelse Veld naar het Gietelse Broek, aan De Kar. ‘Broek’ betekent dat het er nat en drassig was. Ook namen zoals de Broekstraat herinneren daaraan.

Bij de Appense marke was dat net zo. Die liep van de buurtschap Appen, via het Appense veld en het Lampenbroek naar de Lere Lampe. Dicht bij de buurtschappen lagen de akkerbouwgronden op de hoge essen. Verder naar het westen kwamen de heidevelden en het eindigde ten slotte in een veen- en moerasachtig gebied. In de buurt van het Lampenbroek bijvoorbeeld het Polveen.

Het veen

Hoe nat het vroeger was, kun je je nu nog goed indenken als je vanuit het Lampenbroek de Polveensweg oploopt. Vanaf daar ga je linksaf de brug over naar het dorp Klarenbeek en vervolgens meteen na het eerste huis rechts, zo naar beneden. Je kijkt dan in een oud veengebied. De gemeente Apeldoorn ligt links van de sloot, de gemeente Voorst rechts. Rond 1750 werd hier door Jan Teunissen Brouwer turf gestoken. Hij had er een schuur gebouwd, die hij mocht laten staan zolang hij er turfde. Als hij er maar niet ging wonen. Wat dat betreft zijn de tijden niet veranderd.

Jan Teunissen Brouwer’s veen.

In de verte, een beetje naar links, zie je de Postweg. Daar hield het veen op en gaat het land weer omhoog. Het Lampenbroek liep vroeger tot daar. Tenminste, als we Landdrost Lubbert Torck mogen geloven. Die kwam hier in 1750 langs om de grens van de heerlijkheid ’t Loo uit te zetten. Hij schreef, terwijl hij aan de Postweg stond: ‘Al verder in de lienie op het Veld bij een oude markpaal, scheijdende de markten van Appe en Beckbergen, aldaar een Poll opgeworpen om een Paal te setten op de cant van het Lamperbroek hier is bij ons

gecomen Roelof Janssen van Til en Jan Dirkse van ’t Garrell.’ Roelof Janssen en Jan Dirkse die ter plaatse goed bekend waren, hebben hem dat vast verteld.
Wel logisch eigenlijk dat het Lampenbroek daar al begon. De hoge beek die nu het veen van het huidige Lampenbroek scheidt, was er vroeger niet. Het was oorspronkelijk één aaneengesloten nat en laag gebied.

Richting van het water

Dat het veen en het Lampenbroek vroeger bij elkaar hoorden, kun je ook zien aan de richting waarin het water stroomt. Het water uit het veen stroomt ook nu nog naar het zuiden, komt bij de Hessenbrug bij de hoge beek en … gaat er dan met behulp van een gemaal onderdoor. Het stroomt dan zo het Lampenbroek in en eindigt bij de Verloren Beek. Vroeger, toen het gemaal er nog niet was, moet er een duiker hebben gelegen. Het gemaal Hessenallee is er neergezet toen de woonwijken en de voetbalvelden in Klarenbeek kwamen. Daarvoor moest de waterstand worden verlaagd. Sinds die tijd is het gebied ten zuiden van Klarenbeek een stuk droger.

Het gemaal pompt het water onder de hoge beek door naar de Verloren Beek.

Waar lag de Verloren Beek oorspronkelijk

Het definitieve schetsontwerp van het Lampenbroek laat zien dat de Verloren Beek ondieper wordt gemaakt, met bochten en flauwere oevers. Hierdoor gaat de beek meer meanderen dan nu het geval is en draagt op die manier bij aan het vasthouden van het water. Ten zuiden van de Verloren Beek komen bosschages om meer schaduw in de beek te krijgen.
Maar lag de Verloren Beek oorspronkelijk wel op die plek en waarom heet hij zo?
Daarover gaat deze bijdrage aan de cultuurhistorie van het Lampenbroek.

Waar lag de Verloren Beek oorspronkelijk

Het voorste deel van de huidige Verloren Beek (links op de kaart) stamt uit 1975.
Een nota van het Polderdistrict 'Brummen-Voorst' vermeldde toentertijd dat de landbouw hogere eisen stelde wat betreft de ontwatering en de peilbeheersing in het gebied. Daarom werd besloten om vanaf de A50 parallel aan de bestaande Beekbergse Beek een nieuwe watergang te graven. Door middel van een verdeelwerk in de buurt van de A50 werd het mogelijk om een deel van het water van de Beekbergse Beek af te tappen en zo de waterstand in het Lampenbroek beter te reguleren. Juist voorbij de boerderij van Hofenk kwam de nieuwe watergang weer in de bedding van de oorspronkelijke Verloren Beek. Dat punt is met een groene pijl in figuur 1 aangegeven.

Oorspronkelijk begon de Verloren Beek ergens anders. Dat was op het punt waar de tot dan toe rechte Beekbergse Beek plotseling slingerend naar het noord-oosten begint af te buigen. In figuur 2 is dat punt met een rode pijl aangegeven. Van daaraf liep de afgesplitste Verloren Beek onder de boerderijen van Brugman en Hofenk door en vervolgde zijn weg vanaf de eerder vermelde groene pijl in figuur 1.

Hoe komt de Verloren Beek aan zijn naam

De oude bedding van de Verloren beek was oorspronkelijk een deel van de Beekbergse Beek. Hij kreeg zijn naam rond 1732. In dat jaar begon Teunis Jansen Pluijm met de bouw van twee kopermolens: een aan de bestaande loop van de Beekbergse Beek in het Lampenbroek en een in het Appense Veld, op de rand van de dekzandrug die vanaf het huidige Klarenbeek richting Voorst loopt. De molen in het Lampenbroek heette de Kleine

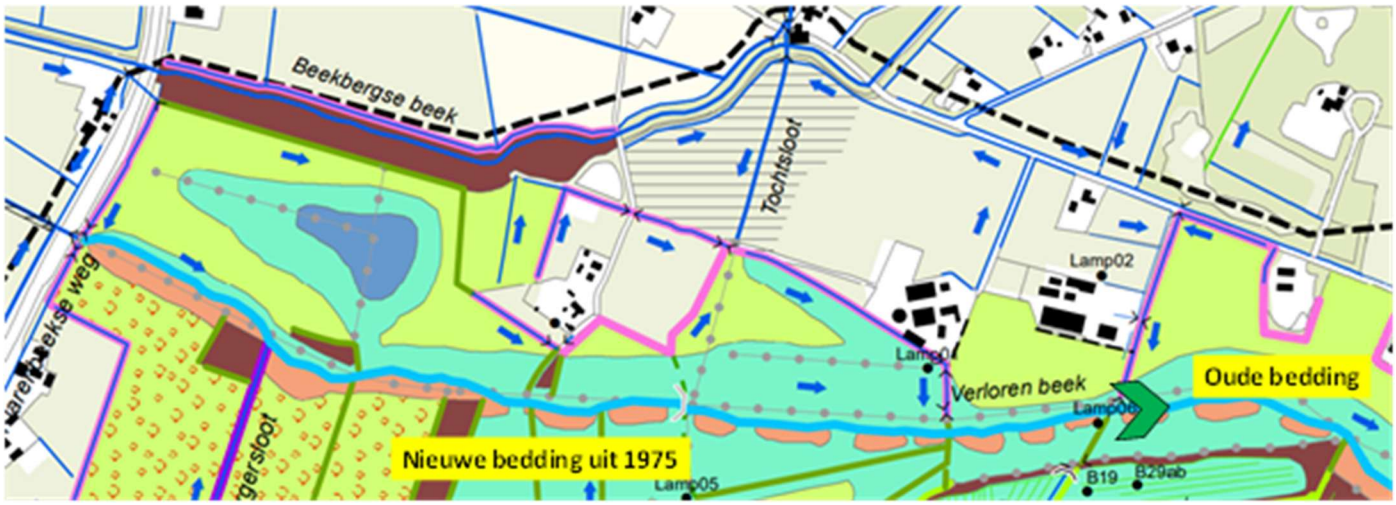

Figuur 1 De huidige loop van de Verloren beek. Detail uit het definitief schetsontwerp Lampenbroek, 2022.

Kopermolen. We schreven er al eerder over. De molen in het Appense Veld heette de Grote Kopermolen. Die lag op de plaats waar nu Landgoed Klarenbeek ligt, direct achter de molenvijver, de Wierd.

Pluijm kwam op het idee om het merendeel van het water in de Beekbergse Beek om te leiden naar de genoemde dekzandrug. De omleiding begint bij de rode pijl in figuur 2. Als hij dat deed, dan kon hij gebruik maken van het natuurlijke hoogteverschil tussen de dekzandrug en het daar achterliggende laagland. Hierdoor zou hij een groot verval in op de Grote Kopermolen krijgen en daarmee een grote productiecapaciteit. Omdat het merendeel van het water die kant op zou worden geleid, bleef maar een klein deel over voor de oorspronkelijke loop van de Beekbergse Beek. Zoals we in het Markeboek van Appen kunnen lezen werd dat deel van de beek vanaf dat moment de 'Verloren Beek' genoemd.

De oude benedenloop van de Beekbergse Beek in het Lampenbroek werd in 1732 de Verloren Beek. De Kleine Kopermolen stond in de verte rechts naast de schuren van de familie Brugman.

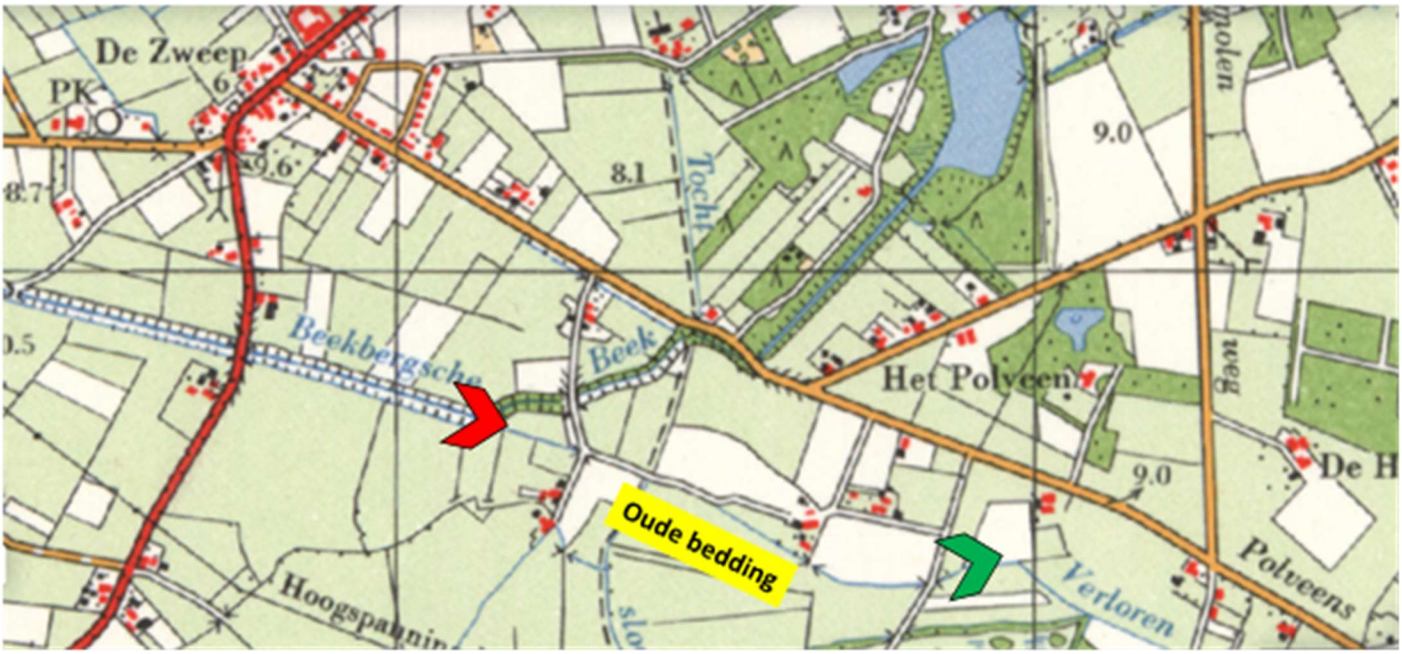

Figuur 2 De oude beginloop van de Verloren Beek. Kaart: [www.topotijdreis.nl.](http://www.topotijdreis.nl)

Een bijzonder perceel in het Lampenbroek vertelt zijn geschiedenis

Hoe bijzonder is het dat een doodgewoon groen stuk grasland in het huidige Lampenbroek ons zoveel informatie nalaat uit een heel ver verleden. Dit perceel ligt in de gemeente Apeldoorn, kadastraal Beekbergen, precies tegen de grens met Voorst aan. Het ligt in de buurt van de Hessenbrug en boerderij de Oude Molen. Als we via het Klompenpad *Klarenbeekse pad* gaan, dan lopen we er gedeeltelijk langs.

Rood omlijnd, het genoemde kadastrale perceel.

De vroegste informatie wordt ons verstrekt op 21 oktober 1459 door Willem Derickssoen Drelissen. Willem is van het nabij gelegen erf bij den Doervaert. Zo, om en nabij de brug over de Beekbergse Beek aan de Klarenbeekseweg. In die tijd een doorvaart ofwel een doorwaadbare plaats. Op deze heuglijke dag in oktober draagt Willem al zijn bos en hooiland in het Oostenbroek (nu binnen het projectgebied Lampenbroek gelegen) over aan de Zielbroederschap te Arnhem, voor de armlastigen. De Zielbroederschap doet er vervolgens goede werken mee. Ze verpacht de grond.

Tot haar opheffing in 1590, verzorgde deze broederschap elke maandag na afloop van de zielmissen in de Grote Kerk van Arnhem uitdelingen aan thuiswonende armen. De organisatie van de sociale zorg in Arnhem veranderde vanaf de overgang naar de gereformeerde religie in 1579. Het in 1583 opgerichte Burgerweeshuis te Arnhem kreeg in 1590 alle inkomsten uit de eigendommen van de opgeheven Zielbroederschap toegewezen. We kunnen zien dat het Burgerweeshuis in 1832 nog steeds eigenaar is van het perceel.
Op 16 mei 1680 is het Berent Jansen uit Beekbergen die geschiedenis schrijft. Berent pacht het betreffende perceel van het Burgerweeshuis in Arnhem. Hij gaat op die bewuste dag met een schop aan de slag om gruppen (greppels) te graven in het dijkje langs de Beekbergse Beek, teneinde zijn land daarmee van het nodige water te voorzien. Kennelijk had de beek in die omgeving geen vrije loop door het landschap, maar werd het water 'van olde tijden' binnen dijkjes geleid.

Dit graafwerk was geheel tegen het zere been van Johan van Steenbergen, Heer van kasteel de Nijenbeek te Voorst. Johan begon een proces tegen Berent. Hij claimt het 'recht' op al het water vanaf Beekbergen te hebben. Dat water recht is door hertog Reinoud van Gelre in 1296 aan zijn voorzaten toebedeeld. Nu het onttrokken water niet op zijn waterkorenmolen in Voorst kon lopen, is zijn eis: '1500 gulden schadevergoeding plus de geleden proceskosten'. Verenigde 'Beekbergenaren'

verweerden zich kranig. ‘Dat moest die Van Steenbergen dan eerst maar eens bewijzen.’ Men vond dat Van Steenbergen niets te vertellen had over het beekgedeelte en het water op Beekberger grond. Men was van mening dat men op Beekbergens grondgebied gerechtigd was, om water uit de beek te laten vloeien, om daarmee zijn particuliere hooilanden te weteren. Bovendien was Berent niet eens eigenaar van het bewuste perceel, maar pacht hij dit van het Burgerweeshuis.

Na zes jaar volgt uitspraak en het ziet er naar uit dat het tot een veroordeling komt. Berent was onbevoegd om water uit de Beekbergse Beek te trekken. Of je hier van een in onze ogen eerlijk proces mag spreken is de vraag. De zaak werd behandeld door heren uit dezelfde sociale klasse als waar Johan van Steenbergen toe behoorde. Berent Jansen is er waarschijnlijk failliet aan gegaan. Omgerekend naar huidige valuta moest hij zo’n 20.000 euro betalen.

Het paaltje van het Klompenpad staat precies op de N-O hoek van het perceel. Rechts van de Tochtsloot is Apeldoorn, kadastraal Beekbergen en links ervan Voorst.

De Blauwe Boer van Klarenbeek

We vertelden eerder dat bij de Hessenbrug het water door een duiker onder de hoge beek doorstroomt. Het veengebied bij de Postweg, de Deurvaart en de Hessen-allee hoorde oorspronkelijk bij het Lampenbroek en loosde zijn water op de huidige Verloren Beek. Toen op zeker moment de Beekbergse Beek werd verhoogd en verlegd, werd de afvoer van het gebied afgesneden. Een duiker was de enige manier om het water alsnog kwijt te raken.

De richting van het water.

Is die duiker uit 1732, toen Teunis Jansen Pluijm de beek verhoogde en verlegde in de richting van het huidige Huize Klarenbeek? Nee waarschijnlijk niet, misschien is hij wel veel ouder!

Het gebied ten zuiden en ten oosten van Klarenbeek overstroomde vroeger regelmatig. Dat kwam omdat de IJssel in de buurt van Brummen vaak buiten zijn oevers trad en het water vrij in de richting van Voorst en Klarenbeek kon stromen. Tegelijkertijd kwam het water via de Beekbergse Beek van de hoogtes van Oosterhuizen. Als de waterpartijen elkaar dan in het Lampenbroek tegenkwamen, werd de waterstand alleen maar hoger. Hoe hoog stond het water dan? Krepel schreef daar het volgende over:
"In 1784 keerden den dijken van deze fabricq het IJssel of liever het Rijnwater dat van Brummen Oeken Vorstonden direct hier opaan vloeide, en op 29 a 30 duimen na zo hoog tegen deszelve stond als in de beek en vijver het hoogst kan opgestuwd worden, waardoor alleen bijna het geheelen ampt, binnendijks niet allee, maar ook alles wat tussen de Grote Wetering, en Veluwschen IJsseldijk zig bevind tot aan de Hulsberger sluise voor de innundatie van die weergaloze overstroming bevrijd is gebleven."
Met andere woorden: als de verhoogde dijken van de beek en de wierd er niet waren geweest, dan was het water ten westen van Klarenbeek zo naar het noorden gelopen. Dan had de hele Oost-Veluwe, van Klarenbeek tot Wapenveld onder water gestaan … Goed dat de dijken er waren!

Maar de dijken zijn misschien wel veel ouder dan uit de tijd van Pluijm en Krepel. Stond het water in 1784 hoog, ongeveer een halve meter op de Polveensweg, in 1658 was het nog veel hoger, misschien wel een meter. De waterstand in de IJssel was enorm, de dijken langs de IJssel braken op negen plaatsen door, in Twello stond het water "bijna aan de Balkens der Huizen" en in Deventer voeren bootjes op de Brink. Bij het Lampenbroek moet het water toen zo de Oost-Veluwse polder zijn ingelopen. We denken dat het polderbestuur na die ramp heeft besloten om de laagte bij Klarenbeek te díchten door het aanleggen van een dijk tussen de hoogtes van Oosterhuizen en die van Klarenbeek richting Voorst. Daarmee zou men de hele Oost-Veluwe tegen toekomstige overstromingen beschermen. De duiker stamt mogelijk uit die

tijd en heeft Pluijm in 1732 van de dijk gebruik gemaakt om de beek op te hogen.

Over die duiker bestaat een sage die eerder door Martien Kobussen in de Regiobode is verteld. De sage vertelt het verhaal van de oude eigenzinnige boer van de Zweep. Het water in het Lampenbroek stond weer eens heel hoog en werd via de duiker naar het noorden toe opgestuwd, in de richting van de boer van de Zweep. Die was beducht voor een overstroming en stopte een prop in de duiker. De buren die aan de andere kant van de duiker hun land hadden, waren natuurlijk des duivels, dreigden met krachtige taal en maakten de duiker weer los. Met spanning keken ze uit naar de volgende dag. Zou de boer van de Zweep het lef hebben de duiker weer dicht te maken? Toen ze de volgende morgen gingen kijken, zagen ze van verre dat de duiker weer dicht zat. Ze dreigden met moord en doodslag en kwamen gewapend met messen en grepen dichterbij. Tot hun verbijstering zagen ze het levenloze lichaam van de boer, vastgeklemd in de duiker. Hij was die nacht in het water gevallen en verdronken. Sindsdien zien mensen die op nevelige ochtenden langs de beek wandelen soms een mysterieuze blauwe waas over het water. Wie goed kijkt, kan heel misschien de 'Blauwe Boer' van de Zweep in zijn blauwe kiel voor de duiker zien liggen.

Dijkdoorbraak bij Zutphen in 1784. Bron: Regionaal Archief Zutphen.

Een blik op de omgeving van het Lampenbroek in 1651

We nemen nogmaals de prachtige oude kaart uit 1651 erbij, maar dan in zijn geheel. De kaart gemaakt door landmeter J. van Lindt in opdracht van de geërfden van de marke van Appen. De aanleiding daartoe was een groot en langdurig geschil tussen deze geërfden en Frerick van Bessem. Kennelijk was het nodig om een situatieschets van de omgeving te maken voor het gevoerde proces tegen Frerick. Heden ten dage is deze kaart een goudmijn voor ons, met een schat aan informatie uit een ver verleden.

Rechts, van beneden naar boven loopt de Beekbergse Beek, met helemaal rechts het Lampenbroek. Linksboven is het toenmalige begin van de Oudhuizerstraat, ongeveer bij het Glazen Huis. De driehoek in het midden heet de ‘Wilders’, met in het uiterste puntje links de plaats waar nu de bijenkasten staan van Wim Smallegoor. In 1651 woonde Frerick, zoals rechtsboven op de kaart staat aangegeven, in het “Huis en woning van Frerick Bessem, De Voort”. Hij woonde niet op de huidige boerderij ‘de Voort’ maar op de plek van de Polveensweg 12 in Klarenbeek. Frerick pachtte

Die situatie en gelegentheijt van[den] Wilders en[de] andere aengrenssende landen uit de gemeente van Appen, 17 september 1651. Bron: Gelders Archief.

deze boerderij toentertijd van het Vrouwenconvent Heer Hendricx Huijs te Zutphen. Naderhand kreeg de boerderij nog de naam Lutteke Holthuis toebedeeld. Frerick van Bessem werd tijdens het proces beschuldigd van het onbevoegd plaggen steken in de 'Wilders' (nr 1 op de kaart). Het geschil was al begonnen in mei 1637: "Eintlijck sal Frerick Bessem daer die geswooren van Appen aengedient en verboeden worden, dat hij sich den plaggen meijen in Appensche marcke, als daer inne niet gewaert wesende, op daertoe gestelde en noch te stellene broucke en boete sal ontholden."

In het volgende jaar zijn de heren erfgenamen naar de 'plaats delict' gegaan om de boel in ogenschouw te nemen en kreeg Frerick van Bessem officieel te horen dat het hem verboden werd om plaggen te steken in de Appense marke en werd hij gesommeerd de boete die daar op staat te betalen. Een langdurig en duur proces was het gevolg. In de loop der tijd zag het markebestuur zich daarom genoodzaakt enkele percelen te ontginnen en te verkopen. (Nr. 3, 4, 5, 6, 7 en 8 op de kaart) De verkoop van perceel nr. 6 en 7 is opgetekend in het Markeboek en gaat als volgt:

"Anno 1643 den 12 Septemb. soe sijn die erffgen. 't saemen gecomen…. en hebben int openbaer bij brendende keersse verkoft twie perceelen groenlant achter ant Appensche velt, streckende langes die gemeene beecke, an die kinderen van Zaliger Dr. Bresser voor die summa van drie hondert en negentich goltguldens…"

In 1651 kreeg landmeter J. van Lindt de opdracht een kaart van de omgeving te maken ter ondersteuning van het proces tegen Frerick van Bessem. Pas in 1694 komt de leenbrief boven water waaraan Frerick van Bessem zijn recht op het steken van plaggen in de marke van Appen meende te kunnen ontlenen: "Geleesen de leenbrief van den 2 Maij 1570 door Willem van Bessem wegens sijn landtheeren vertoond om uijt kracht van deselve te hebben twie waren in het Appensche Veen met alle geregtigheijt op de gemeente. Is geresolveert: Geen geerfden in de marcke van Appen te kennen als die in het marckenboek daer voor bekend staan en sijn." Met andere woorden, de familie van Bessem kreeg nul op het rekest. Ze werden niet erkend als rechthebbenden in de marke van Appen en daarmee was hun vermeende waardeel waardeloos geworden.

De geschiedenis van de Hessen-Allee

De Hessen-Allee stamt ongeveer uit 1745. Dat weten we van landdrost Lubbert Torck van de Veluwe. Lubbert Torck kwamen we al tegen, toen we vertelden van de Heerlijkheid ’t Loo. Hij zette in 1750 de grenzen van de Heerlijkheid uit en schreef er een verslag van.

Toen hij van de Postweg door het veen naar de huidige Hessenbrug liep, schreef hij: “Vervolgens in die Lienie bij een markpaal schijdende de markten van Appen en Beekbergen een Poll opgeworpen om een Paal op te setten, sijnde bij de nieuwe Allée aldaar van de Heer van de Lathmer.”

De allee was er nog maar net. Hij was vermoedelijk aangelegd door het bestuur van de Lierdermarke. Dat was de boeren-organisatie die de woeste gronden beheerde tussen Lieren, Oosterhuizen en het huidige Klarenbeek. Willem Hendrik Broekhuijsen Heer tot de Lathmer was de erfholtrichter ervan, de voorzitter zouden we nu zeggen.

Het aanleggen van een allee was mode in die tijd. Een allee was een weg met aan beide kanten twee rijen bomen. Een van de bekendste is de ‘Middachter Allee’ in De Steeg uit 1640. Die werd aangelegd door stadhouder

Hessenwagen getrokken door zes paarden. Foto: Jac. Gazenbeekstichting.

Frederik Hendrik om zijn troepen beter te kunnen verplaatsen. Ook beroemd is de statige 'Loolaan' uit 1735, aan gelegd door stadhouder Willem IV. Gezien de dubbele bomenrij zouden we eigenlijk Loo-Allee moeten zeggen. Het was een van de zichtassen vanuit paleis 't Loo. Dichter bij huis was er dan nog de allee van het erf Hoog en Laag. Die lag op de Dalk, tussen de huidige Elizabeth Hoeve en het begin van de Henkenburgweg. Die allee zal 'tot Cieraet en ten profijte van de marke' hebben gediend: het was de tijd dat de belangstelling voor het landschap toenam en de bomen zouden te zijner tijd het nodige opbrengen.

De aanleg van de Hessen-Allee had een speciale reden. De Nederlanden werden in die tijd doorkruist door talloze wegen voor het langeafstand transport van goederen uit Duitsland. Ze werden hessenwegen genoemd, naar de huidige deelstaat Hessen bij Frankfurt. Daar kwamen de oorspronkelijke vrachtrijders vandaan. Later, toen de vervoerders ook uit wat meer noordelijker streken kwamen, bleef de naam hessenweg in gebruik. De hessenwagens werden getrokken door soms wel zes of meer paarden en hadden een heel breed wagenspoor van tussen 1,60 en 1,90 meter. Die breedte gaf een probleem. Het binnenlandse verkeer werd gaandeweg belangrijker en kreeg in loop van de 17de eeuw een gestandaardiseerd wagenspoor van 1,28 meter. Het was een poging om het stukrijden van wegen zo goed en zo kwaad als het ging te voorkomen. Op dat gestandaardiseerde wagenspoor pasten natuurlijk geen hessenwagens. Die werden dan ook zoveel mogelijk geweerd, moesten hun eigen routes over de hei maar vinden en kregen in een enkel geval een speciale route aangewezen. En zo kwam er in 1736 een speciale route voor het hessentransport tussen Zutphen via Beekbergen, Kootwijk en Barneveld naar Amersfoort. We mogen aannemen dat de 'Allée van de Heer van de Lathmer' als onderdeel daarvan is aangelegd.

De naam 'Hessen-Allee' bestond toen nog niet. Die stamt uit 1923 toen de gemeente Apeldoorn de straatnaam officieel vaststelde. De toenmalige Klarenbekers zullen het gewoon de 'Hessenweg' hebben genoemd, zoals dat verderop bij Oosterhuizen nog lang gebruik is gebleven.

‘Hessenbrug’ of in de volksmond ook wel ‘Witte Brug’ genaamd‘

Hessenroute

Zoals we al eerder aangaven kwam er in 1736 een verplichte route voor het hessentransport tussen Zutphen en Amersfoort. Het is aannemelijk dat doortrekkende Hessen gebruik maakten van herberg de Leere Lampe (Polveensweg 23) en van de Hessenbrug.

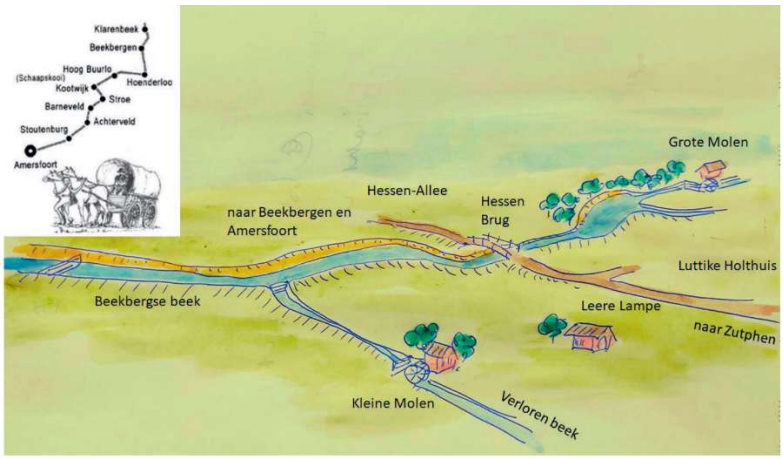

De hessenroute langs de Leere Lampe.

De Hessenbrug en zandwegen

De Hessenbrug werd begin 1800 al veelvuldig genoemd terwijl wegen in die tijd veelal werden aangeduid als de weg van hier naar daar. Bijvoorbeeld “de weg van Lutteke Oudhuis naar de Hessenbrug”.

b. van af de Beer door de Spekstraat, Kuiperstraat, Olthuizerstraat, bij Spitholt links af tot aan den zandweg naar den Hessenbrug en van daar rechts af door dien zandweg over den Hessenbrug tot de grens der gemeente met Apeldoorn; lang ± 6350 M.
c. van af den hoek bij de Voort over de Voorster Beek langs Bleumink tot aan de aansluiting bij b.; lang ± 1200 M.

We spreken hier nog over een zandweg. Vanaf begin 1900 begon men in de gemeente Voorst pogingen te ondernemen om doorgaande wegen richting Apeldoorn verhard te krijgen wat overigens nog jaren zou gaan duren eer het zover was. De gemeente zou één derde van de kosten voor zijn rekening nemen, de rest moest dan door belanghebbenden en zo mogelijk door provinciale subsidie worden opgebracht.

De Witte Brug

In de volksmond wordt de Hessenbrug ook wel “De Witte Brug” genoemd. De ijzeren leuningen van de brug zijn nog altijd wit. Het is ook mogelijk dat de brug die naam kreeg toebedeeld vanwege het schone water in de beek. In de zomer gingen buurkinderen nabij de Witte Brug in de beek zwemmen en brachten daar heel wat tijd door. Verschillende Klarenbekers herinneren zich nog dat hun moeder, de buurvrouw of vrouwen op het dorp er de was gingen doen. Thuis hadden ze veelal wel een pomp maar daar kwam vaak wat bruinig ijzerhoudend water uit, rodolm wordt dat genoemd. Daar kreeg je natuurlijk geen witte was van. Op maandagochtend toog men zodoende met een tobbe was naar de beek in de buurt van de Witte Brug. Ook aan de Verloren Beek was een vlonder om er de was te kunnen doen.

De Hessenbrug of Witte Brug, 2024.

Polveensweg

De Polveensweg is de oude weg die langs het Lampenbroek loopt. De weg ligt tussen de Hessenbrug in Klarenbeek en de viersprong bij Klein Amsterdam. Op de kaart van Van Lindt uit 1651 wordt de weg aangeduid als de weg van Beekbergen naar Zutphen, ongeveer vanaf de Leere Lampe tot de Voort.

Herberg de Leere Lampe was van oudsher een belangrijke pleisterplaats voor koeriers, postwagens en karren op deze doorgaande route. Teunis Jansen Pluijm begon daar vlakbij in 1732 zijn Kleine Kopermolen aan de Verloren Beek. Pluijm was de eerste industriële ondernemer in de gemeente Voorst. Wat verderop lag de Jagershut, ongetwijfeld gebruikt voor de jacht. En nog wat verder lag de eeuwenoude boerderij Lutteke Oudhuis (of Holthuis).
Dat de weg niet onbelangrijk was, blijkt uit het volgende. In 1809 wilde de Landdrost van het Departement Gelderland weten hoe het met de wegen, sluizen en bruggen in onze streken was gesteld. De onderschout van Beekbergen antwoordde bij die gelegenheid: “Weet ik geen andere weegen als volgt:1. Een Groote Passazij als van Arnhem door Beekbergen na Zwol, Kampen, Hattem en Elburgh, 2. Een Pazazij of vaarweg van Harderwijk door Beekbergen na Zutven en Doeseborg. Deze worden door couriers en Postwagens en Karren gebruijk”.

Er is veel veranderd, maar de sporen zijn nog steeds te zien. Van de Kleine Kopermolen, het huis van Tonnie Brugman dat nu de Oude Molen wordt genoemd, de Jagershut die nu Jagershuis heet en Lutteke Oudhuis, tot voor kort een moderne veehouderij met 100 ha landbouwgrond.

De Polveensweg is genoemd naar het Polveen. Dat was een heidegebied met een plaatselijk nat gedeelte veen. Het lag tussen de Oudhuizerstraat en de huidige Polveensweg ter hoogte van nummer 18. Het gebied behoorde vroeger tot de gemeenschappelijke gronden van de marke Appen en wordt al genoemd in een document van de marke uit 1816. Niet ver voor 1845 werd het Polveen verkocht aan de familie
Krepel, die er in 1949 een huis bouwde met die naam.

Polveensweg op de kruising met de Voorsterbeek. Recht naar achteren de Verloren Beek, links de Loenense Beek. Foto 2019.

De straat kreeg zijn naam officieel op 1 juni 1953. Toen ging de gemeente Voorst over op het algemene gebruik van straatnamen en huisnummers om de plaats van een huis aan te duiden. In de periode daarvoor was een systeem van wijkindeling gebruikt waarin alle huizen een wijkletter hadden gevolgd door een getal. Zo stond Voorst C43 voor het hedendaagse Polveensweg 7. Het systeem van wijkindeling was ontstaan in de Franse tijd, mogelijk om precies aan te kunnen geven waar Franse militairen moesten worden ingekwartierd.
Wie het weet mag het zeggen Hoe de huidige Polveensweg vóór 1953 werd genoemd, is nog een raadsel. De oudste bewoner van de straat

weet zich geen concrete naam te herinneren. In het gemeentearchief van Voorst duikt de naam Polveensweg al in 1941 op en in een document uit 1947 is sprake van Nieuwe Dijk. Wie het weet mag het zeggen.

Polveensweg bij de kruising met de beek. Foto: Historische Vereniging Voorst.

Lutteke Holthuis, over een boerderij aan de Polveensweg 12

De oorsprong van (Klein) Lutteke Holthuis moeten we zoeken in een ver verleden. Het lag in de inmiddels in vergetelheid geraakte buurschap Holthuijsen. De Oudhuizerstraat, voorheen 'Holthuijsen straete', herinnert ons daar nog aan.

Christiaan Sgrooten, *Kaart de Veluwe, 1573.*

Lutteke Holthuis zal mogelijk een afscheiding geweest zijn van (Groot) 'Holthuijsens plaatse, zijnde een huis met een Camer en anderhalve whaar in de Marke van Voorst en Noord Empe'. Deze boerderij gelegen aan de huidige Gravenstraat werd naderhand de 'Diederik' genoemd.

Vanaf 1396 komt Lutteke Holthuis of toentertijd nog Lodincholthysen genoemd met enige regelmaat voor in de archieven van het vrouwenconvent 'Heer Hendrikshuis' te Zutphen.
"15 april 1396 (gegeven int jaer onss heren duusent driehondert ses ende tnegentig des Saterdages na belaken Paesschen) Arnt van Boechop, richter van Veluwen, oorkondt dat Lange Herman aan Gherrit Stuvenberg het goed Lodincholthuysen, gelegen in het kerspel Voerst over de Beke naar de zijde van Begbergen heeft opgedragen. Op 19 januari 1485 verkoopt Fenne Pieckx aan Johan van Grytet ten behoeve van het convent St. Catharina, (het vrouwenklooster Heer Hendrikshuis te Zutphen) het goed Ludinck Holthuysen, gelegen in het ambt en kerspel Voerst over de Beeck aan de zijde van Begbergen."

Lodinckholthysen werd verpacht om inkomen te verschaffen aan de kloosterzusters. Het goed bleef in bezit van het 'Heer Hendrikshuis' tot de opheffing van het klooster in 1621. Vervolgens kwam het beheer van de goederen van het vrouwenconvent in handen van een rentmeester van de Stad Zutphen.
Het Voorster verpondingskohier uit 1648 laat zien dat Frerick van Bessem pachter is van een 'Huijs en hoffstede, (Lutteke Holthuis) ende een deel morassich weijdelant', toebehorende aan heer Henricx huijs tot Zutphen. De pacht bedraagt 120 carolus gulden. Frerick hebben we al eerder gezien vanwege zijn langdurige geschil met de Marke van Appen omdat hij volgens de erfgenamen ongeoorloofd 'geplagd' zou hebben in de nabijgelegen Wilderse.

Veiling Lutteke Holthuis 1797

In opdracht van De Stad Zutphen wordt Lutteke Holthuis in 1797 geveild. Rentmeester Kamphuis neemt deze taak op zich. Bernhard Wolfgang Krepel en zijn echtgenote Maria Elisabeth Brandts blijken de hoogste bieders. Op het moment van veiling in 1797 is de 73-jarige Evert Bleumink pachter van de bouw en weilanden met het gepoot en akkermaalsheggen van Lutteke Holthuis. Of hij op dat moment ook het huis bewoont vertelt het verhaal niet. Evert trouwde in 1753 met Johanna van Beeck, een kleindochter van Jan

van Beeck die in 1699 pachter van Klein Holthuijs is.

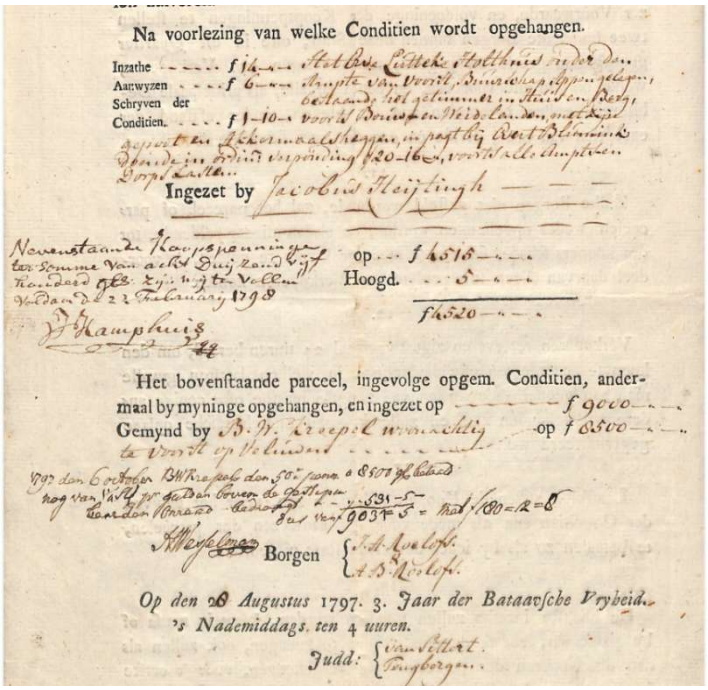

Na voorlezing van welke Conditien wordt opgehangen.

Inzathe ..... f 1-4-- Het Huys Lutteke Holthuis onder den
Aanwyzen .... f 6---- Ampte van Voorst, Buurschap Lippenhuizen,
Schryven der Gelaande, het getimmer in Huis en Berg,
Conditien. .... f 1-10-- voorts Bouw- en Weilanden, met de
gepoot en Eekermaalsheggen, in pacht bij Gerrit Bleumink
Donde in dato 1 April 1720 f 20-16--, voorts alle de Impliten
Dorpsrechten.

Ingezet by Jacobus Heijtingh

Nevenstaande Koopspenningen ter Somme van acht Duijzend Guld. Rijnlands ofte zijne waarde te Vollen Hoogd. op .. f 6516---
Voorden de 22 Februarij 1798 5---
f 6520---
D. Kamphuis

Het bovenstaande parceel, ingevolge opgem. Conditien, andermaal by myninge opgehangen, en ingezet op ..... f 9000---
Gemynd by B. H. Kroepel wonachtig op f 8500---
te Voorst op Veluwen

1797 den 6 October B. H. Kroepel dan 50 jaren a 8500 gl. Cohen
nog van 1 1/2 jaar gelden boven de Opstellingen 2 - - 531 - 5
tenden Omtrent Cohen 1 - - 531 - 5
Suc. resp. 9031 - 5 = mal 180 = 2 = 0

H. Weyselmer Borgen { J. A. Roelofs. A. B. Roelofs.

Op den 26 Augustus 1797. 3. Jaar der Bataavsche Vryheid.
's Nademiddags. ten 4 uuren.
Judd: { van Sittart. Tongborgen.

Veiling Lutteke Holthuis in 1797. Bron: Archief Landgoed Klarenbeek.

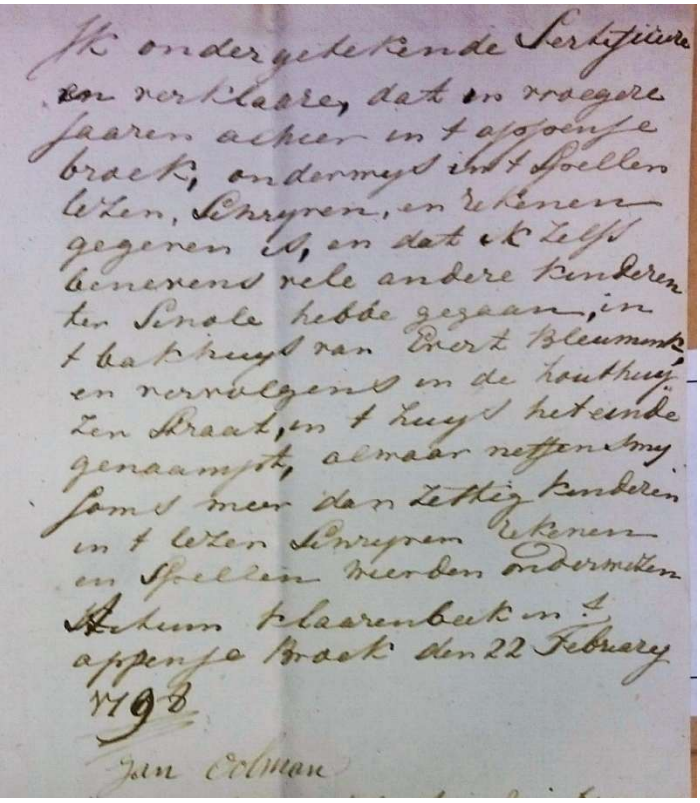

Ik ondergeteekende Sertificeere en verklaare, dat in vroegere jaaren alhier in 't appenseBroek, onderwijs in 't Spellen Lezen, Schryven, en Rekenen gegeven is, en dat ik Zelfs benevens vele andere Kinderen ter Schole hebbe gegaan, in 't Bakhuys van Evert Bleummink en vervolgens in de Houthuijzen Straat, in 't Huys het einde genaamt, alwaar nettens my somt meer dan Zeshig Kinderen in 't Lezen Schryven Rekenen en Spellen werden onderwesen

Actum Klaarenbeek in 't appense Broek den 22 February 1798

Jan Oolman

Verklaring van Jan Oolman, 1798.
Bron: Gemeente archief Voorst.

In het bakhuis van Evert Bleumink naar school

In 1798 komt er een verzoek aan de municipaliteit van het Ambt Voorst om een persoon aan te stellen die de kinderen uit de buurt kan onderwijzen. Jan Oolman (1743-1814) eigenaar van Groot Holthuijsen verklaart daarbij dat hijzelf (omstreeks 1750) in het bakhuis van Evert Bleumink naar school ging en vervolgens in het huis 'Het Einde' aan de Houthuijzen straat.
"Ik ondergetekende sertificeer en verklare, dat in vroegere jaaren alhier in 't appensebroek, onderwijs in 't spellen, lezen, schrijven, en rekenen gegeven is, en dat ik zelf benevens vele andere kinderen ter schole hebbe gegaan, in 't bakhuijs van Evert Bleumink"

Op Lutteke Holthuis werd eeuwenlang geboerd. De boerderij veranderde zo nu en dan van eigenaar en verloor uiteindelijk zijn naam. Inmiddels is de melkveehouderij op die plek beëindigd en een groot deel van de grond van 'Lutteke Holthuis' onderdeel geworden van het Lampenbroek.

Hoe komt Klarenbeek aan zijn naam

Over het ontstaan van de naam Klarenbeek doen verschillende verhalen de ronde.

Wikipedia schrijft dat Klarenbeek is genoemd naar een landgoed dat aan een beek lag die de Klaarbeek heette. Nadat er in de 18de eeuw een kopermolen werd gebouwd, vormde zich geleidelijk een nederzetting die uitgroeide tot het huidige dorp. Volgens de schrijver Dirk Otten mondde de *Klaarbeek* uit in de Grote Wetering en kreeg de beek zijn naam door de helderheid van het water. Voormalig burgemeester Penninx van Voorst denkt dat de naam ontstond toen de beek later werd verlegd om de capaciteit van de kopermolen uit te breiden: de beek klaarde op.
Allemaal verschillende beelden over het ontstaan van de naam, maar vermoedelijk allemaal niet waar.

De eerste keer dat de naam Klarenbeek in een schriftelijke bron werd genoemd was op 8 juli 1732. Teunis Jansen Pluijm - we kennen hem al uit eerdere Nieuwsbrieven - maakte toen in de Amsterdamsche Courant bekend dat hij 'op de Veluwe, omtrent Zutphen op Klarenbeek kopermolens had aangelegd'.
Vanaf dat moment bestond de naam als aanduiding voor twee kopermolens: de Grote Kopermolen op de plek waar nu nog de fabriek van Krepel staat, de Kleine Kopermolen aan de Verloren beek in het Lampenbroek waar Tonnie Brugman woont.

Vervolgens ging de naam geleidelijk over op het huis bij de Grote Kopermolen en op de directe omgeving ervan. Ook de in 1732 gegraven beek die door de Wierd en langs het huis in de richting van Voorst stroomt, ging geleidelijk Klarenbeek heten. Het was de zogenaamde *onderbeek* van de Grote Kopermolen. Die liep van de nog bestaande waterval naar de Voorsterbeek. Uiteindelijk ging de naam Klarenbeek over op het dorp dat langzamerhand ontstond. Geen gehucht of buurtschap, nee, een echt dorp, met twee eigen kerken, een aan de Apeldoornse en een aan de Voorster kant van de gemeentegrens. De naam Klarenbeek werd pas definitief zo rond het jaar 1900. Voor die tijd heetten Apeldoornse delen van het dorp het Achterveld (van Oosterhuizen), *op de Dalk*, of *op de Til*, Voorster delen van het gebied werd meestal aangeduid met *Broek* of het *Appense Veld*.

Ansichtkaart met de Klarenbeek gezien vanaf de Kopermolenweg. De naam Klarenbeek voor de beek wordt voor het eerst vermeld op de kadastrale kaart van 1832. Het huis links, waar nu de veearts woont, bestond in 1732 nog niet. Foto: Historische Vereniging Voorst.

Hoe is het begonnen

Maar hoe zit het met het eerste begin, toen Teunis Jansen Pluijm in 1732 met de naam Klarenbeek op de proppen kwam? Hoe kwam hij aan de naam? Bedacht hij het ter plekke, bestond de naam misschien al of was er iemand die hem op het idee bracht? Daarvoor moeten we terug in de tijd, naar het moment dat Pluijm in de krant aankondigde dat hij 'op Klarenbeek' met zijn kopermolens was begonnen.

Het is heel aannemelijk dat de naam Klarenbeek in die tijd rondging als aanduiding voor het gebied rond de Oudhuizerstraat. Dat zit zo. Vroeger waren in de omgeving van Voorst, ook in de richting van het huidige Klarenbeek en Loenen, grote landerijen en boerderijen in bezit van het klooster van Prüm in de Eifel. Na de Reformatie, rond 1580, werden kloosters gedwongen om hun bezittingen te verkopen, zo ook die in Voorst. De Voorster bezittingen kwamen in het jaar 1609 in bezit van de burgemeestersfamilie Huijgens uit Arnhem. Die familie bezat bij Arnhem de landgoederen Monnikhuizen en Monnikhuizerbeek, later samengevoegd onder de naam Klaarenbeek. Het was een naam die eerder gebruikt is voor een deel van Monnikhuizerbeek.
In 1643 verkreeg de familie ook de vroegere Prümse goederen onder Arnhem, waarna alle voormalige Prümse goederen - ook die onder Voorst - werden samengebracht onder de zogenaamde *Leenkamer Klarenbeek*. Dat was een organisatie die het beheer voerde over de betreffende bezittingen en de rechten die erbij hoorden. Als onderdeel van het bezit van de vroegere Prümse goederen, bekleedde de familie Huijgens gedurende anderhalve eeuw het ambt van markerichter van de marke van Voorst en Noord-Empe, een belangrijke bestuurlijke functie in dit gebied.
Via de Leenkamer Klarenbeek is de naam Klarenbeek mogelijk naar hier gekomen. Jaarlijks rond Sint-Maarten, dat is 11 november, werden plaatselijke tijnsplichtigen van de voormalige Prümse goederen, ‘wel eer geweest zijnde aen de Hof tot OpVoorst, en nu bij ’t Huis Claerbeeck behoorende’ opgeroepen om in herberg de Beer te Voorst te verschijnen om aan hun betalingsverplichting te komen voldoen. Tijns was een belastingplicht die nog op een stuk grond of een boerderij uit de Prümse goederen rustte, ook al waren de boeren inmiddels zelf eigenaar geworden.

Zo was het in 1732 al bijna 100 jaar dat de boeren hun jaarlijkse gang naar de Beer maakten om aan hun verplichtingen vanwege de Leenkamer Klarenbeek te voldoen. Het is dan ook heel aannemelijk dat ze in die tijd spraken van ‘op Klarenbeek’ als ze de plaats van hun boerderij globaal wilden aanduiden. Teunis Jansen Pluijm zal het zo gehoord hebben en als vaststaand hebben aangenomen, ook al werd de naam Klarenbeek in die tijd niet officieel als aanduiding voor het gebied gebruikt.

Pluijm kende de familie Huijgens persoonlijk. Dat heeft hem misschien ook geïnspireerd om de naam Klarenbeek te gebruiken. Huijgens bezat grond tussen de huidige Kopermolenweg en de Hofstede aan de Landweg. Pluijm moest daar zijn onderbeek doorheen graven om het water van de Grote Kopermolen af te voeren in de richting van Voorst. De foto laat zien hoe het er nu uitziet. De Klarenbeek doorkruist de vroegere Kleine Bieshoeven van de familie Huijgens. In de verte links staat de Hofstede.

Aan den grindweg van Voorst naar Loenen

In oude tijden bestonden er voornamelijk zandwegen die eventueel op een dijkje aangelegd werden en karrensporen. Vanaf de negentiende eeuw begon met de verharding van wegen. Tussen Voorst en Loenen was er sprake van een grindweg. Deze liep OZO langs het huidige Lampenbroek. Ongeveer ter hoogte van de Gravenstraat en de Clabanusweg. In de volksmond werd deze weg “de Grindweg van Voorst naar Loenen” genoemd maar in Loenen kon dezelfde weg weer een andere naam hebben. De ‘Staat der wegen 1818’ van de gemeente Voorst schrijft b.v. “een straat van den Enk af, de Gravenstraat genaamd, lopende op Loenen zijnde een buurtweg”.

Een Boeren-Erve te huur.

Bestaande in ruim Woonhuis, met circa 9 bunder Bouw- en Weiland, gelegen aan den grindweg van *Loenen* naar *Voorst*, thans bewoond door Rut Kobissen.

Inf. bij Not. de KRUIJFF te *Voorst*. Brieven *franco*.

Boeren-Erve te huur aan den grindweg van Loenen naar Voorst. Zutphense courant 27 juni 1863.

Wie woonden er zoal aan de grindweg in de buurt van het Lampenbroek

De grindweg lag rond 1830 voornamelijk in agrarisch gebied en in de gemeenschappelijke heidegronden van de marke Voorst en Noord Empe. Zo boerde er een boer, Rut Kobussen genaamd. Op 27 juni 1863 verscheen in de Zutphense courant een advertentie: Te huur, een Boeren-Erve aan den grindweg van Loenen naar Voorst. Rut Kobussen hield het kennelijk voor gezien.

Een naam die we allemaal wel kennen is de in 1740 gebouwde boerderij ‘DE DIEDERIK’ aan de Gravenstraat. In 1925 is ook deze boerderij, in de volksmond gelegen aan den grindweg van Voorst naar Loenen, te huur.

Te huur voor 6 jaren de bouwplaats, genaamd

DE DIEDERIK

te VOORST aan den grindweg van Voorst naar Loenen, bestaande uit flinke boerenwoning met schuur, bouw- en weiland, groot ±9 H.A.

Te aanvaarden 1 Nov. 1925.
Aanw. aldaar.

Gezegelde briefjes in te leveren vóór **23 Mei a.s.** ten kantore van **Notaris WILBRENNINCK** te VOORST.

Zutphense courant, 15 mei 1925.

In 1913 wordt boerderij ‘DE DOES’ van G. J. Kas, gelegen aan den grindweg naar Loenen, geveild door notaris Wilbrenninck, die kennelijk goede zaken doet in de buurt. Juli 1923 is de in 1912 nieuw gebouwde boerderij, het Goirle aan de beurt (we schreven er al eerder over). Met zijn 10 ha bouw en weiland, gelegen aan den grindweg naar Loenen, komt het in de publieke verkoop.

Voorloopig bericht.

Notaris WILBRENNINCK
zal in de maand Juli 1923
PUBLIEK VERKOOPEN:
DE
Bouwplaats het Goirle
te VOORST aan den grindweg
naar Loenen, bestaande uit
nieuw gebouwd huis met schuur,
bouw- en weiland groot ongeveer
10 hectaren.

Zutphense courant, 8 juni 1923.

Een bakkerij nabij Klarenbeek, aan den grindweg van Voorst naar Loenen

We keren terug naar eind jaren zeventig van de negentiende eeuw. Je zou het niet verwachten maar in de omgeving Lampenbroek had zich zelfs een bakker gevestigd.
De in 1843 in Twello geboren bakker Jan Esselink trouwde in 1870 te Voorst met Theodora Femia Franken uit Zutphen. Jan die voorheen in Terwolde gewoond had, bezat onder Voorst een huis, erf, bouwland en een stuk heidegrond waar een flinke hypotheek op rustte. In 1876 werden deze onroerende goederen verkocht en huurde Jan een huis annex bakkerij, staande aan den grindweg van Voorst naar Loenen nabij Klarenbeek. Vermoedelijk ergens in de buurt van het Goirle aan de huidige Clabanusweg. Na vier jaar huren kwam Jan tot de conclusie dat hij de huur niet langer wilde betalen vanwege de slechte staat van onderhoud van de bakkerij.

Er ontstond een juridisch gevecht met de verhuurder. Jan gaf aan dat hij de huur wel betaald zou hebben als de verhuurder aan zijn verplichting tot onderhoud zou hebben voldaan. Hij bood aan om te bewijzen dat de bakkerij ten gevolge van de vervallen staat waarin deze verkeerde niet te gebruiken was. Het ziet er naar uit dat het de twistende partijen niet lukte om tot overeenstemming te komen. Op een herfstige dag in oktober 1880, stonden er bij Jan en Femia opeens een heleboel mensen voor de deur. Een deurwaarder met twee getuigen, bijgestaan door de gewapende macht en de nodige werklieden. Wegens huurachterstand werd beslag gelegd op Jans goederen, dit ter dekking van de achterstallige huur en de gemaakte kosten van het proces. Jan, zijn vrouw Femia en hun vijf jonge kinderen tussen de één en acht jaar oud werden pontificaal aan de openbare weg gezet.

Bakker Jan was een man van principes. Liever dat dan zich gewonnen geven. De familie verhuisde vervolgens naar de koekstad Deventer waar Jan met zijn groeiende gezin weer een toekomst kon opbouwen. Tot aan zijn dood in 1906 was hij koekenbakker te Deventer. Jammer voor de lokale Klarenbekers, die moesten het zonder bakker Jan doen.

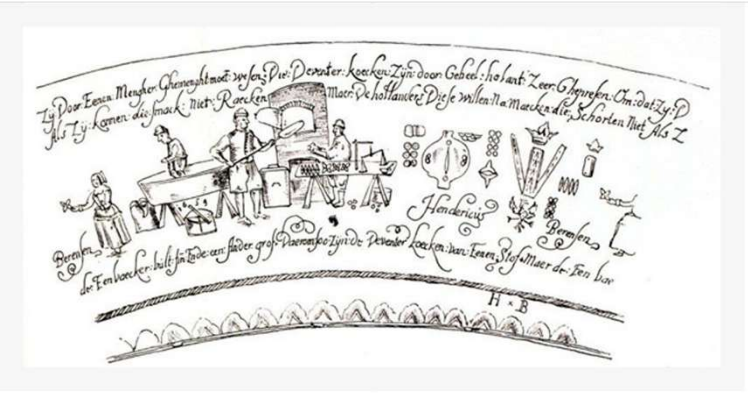

Die Deventer koecken door geheel Holant zeer gepresen
Omdat zij door eenen mengher ghemenght moeten wesen
Maer de Hollanders diese na willen maeken
Die schorten niet. Als zij konnen die smack niet raecken
Daerom soo zijn de Deventer koecken van eenen stof
Maer de een backer bult fien ende ander grof.
Afbeelding en tekst: lunenberg.info- gildebeker 1659- Stadsarchief Deventer.

De grindweg van de Gietelsche Brouwerij tot de Woeste Hoeve

De vorige keer passeerden we het Lampenbroek ten zuiden. Toen gingen we over de weg van Voorst naar Loenen langs de Does, het Goirle en de Clabanus. Deze keer blijven we aan de noordkant. We gaan over de Hoofdweg en de Klarenbeekseweg, langs de Til, de Zweep en de Doorvaart, over de oude grindweg van de Gietelsche Brouwerij naar de Woeste Hoeve.

De Hoofdweg begint aan de Zutphenseweg in de gemeente Voorst, loopt richting Klarenbeek en eindigt aan de grens met de gemeente Apeldoorn. Het is een stuk van de vroegere doorgaande verbinding van Deventer via de Woeste Hoeve naar Arnhem. Veel oudere automobilisten herinneren zich dat nog. Het begin wordt de Appense kruising genoemd:`de kruising met de weg van Apeldoorn naar Zutphen. Sommige mensen spreken nog van 'de tol', naar het vroegere tolhuis dat er stond.

De weg zal altijd wel een belangrijke handelsweg geweest zijn, al was het aanvankelijk niet meer dan een slingerend zandpad over de hei. Eind 17de eeuw veranderde dat. De weg werd verbeterd en rechtgetrokken. Het markeboek van Gietelo van 7 november 1695 schrijft:

"De Welgeboren Heer W.J. van Wijnbergen tot den Poll, als erff marckenrighter van Gieteloo aen die samentlijcke erffdens voor gedragen hebbende, sal dienstelijck het sou sijn voor dien gesetenen en hoe profitabel voor de gemeente dat, men een reghte wegh quaem te maeken over het Gietelsche Velt van den Roden Haen nae der kandt van den deurvoort voor soo veer dat district, extendeert hebben de geërffden een paarighlijck het selve goet gekeurt, en den voor geschreeven marckenrighter als een kleijne douceur voor sijn onkosten en moeijten toegestaen desen wegh ten sijne behoeve te mogen bepooten."

De verbeterde weg liep van de Rode Haan (dat is bij de kruising van de Haanstraat met de Zandwal) tot aan de grens met de gemeente Apeldoorn, in de richting van de 'deurvaart'.

De Doorvaart in de dorpskern van Klarenbeek.

De Deurvaart

Als je de gemeentegrens met Apeldoorn overging, dan kwam je eerst bij herberg de Til. Die lag rechts van de weg, ongeveer ter hoogte van de huidige Elsbosweg. Nog een stukje verder stond links de Zweep, ook een herberg, ongeveer waar nu de benzinepomp van DCO staat. Ten slotte kwam je dan je bij de oude Deurvaart. Die kennen we allemaal: zijn naam is afgeleid van een ‘voorde’, een vroegere doorwaadbare plaats in de Beekbergse Beek, waar die kruist met de Klarenbeekseweg. Het was vroeger ook de naam van een bolwerk, een versterking, die al in 1480 werd genoemd. Dat bolwerk diende ongetwijfeld om de belangen van de handelsweg te beschermen in de strijd die toen woedde tussen de Geldersen en de oprukkende Bourgondiers. Nu is de deurvaart

ook een straatnaam in de dorpskern van Klarenbeek.

In de loop van de jaren werd de doorwaadbare plaats vervangen door een brug. De oude zandweg werd in 1856 met grind verhard en van tolhuizen voorzien. Vanaf dat moment stond hij te boek als de 'Grindweg van de Gietelsche Brouwerij tot de Woeste Hoeve'. Bijzonder is dat een paar jaar eerder nog een kostenberekening was gemaakt voor een zogenaamde 'paaltjesweg'. Dat was een weg die zou moeten bestaan uit dennenhouten paaltjes, over de volle breedte van de weg en over een lengte van 17000 strekkende ellen. De paaltjes zouden dienen als fundering in de drassige ondergrond en met zand worden afgedekt. Het was een manier van doen die stamt uit de Romeinse tijd. De Klarenbeekse paaltjesweg ging uiteindelijk niet door.

Voorbeeld van een doorwaardbare plaats. Deze 'voorde' ligt vlak bij de bron van de Vecht in Darfeld (D). Foto 2026.

Nu is de weg niet meer de handelsweg van vroeger, de weg waarover koper uit de kopermolens naar Deventer werd vervoerd. Door de komst van de A1 en de A50 is het allemaal anders geworden. Maar daarmee is het niet stiller en veiliger dan toen. In de spits is het uitkijken geblazen en soms dendert er een steeds grotere trekker voorbij.

Het Lampenbroek door de eeuwen heen

Hoe komt het Lampenbroek aan zijn naam

Het Lampenbroek dankt zijn naam aan het broekland dat ooit bij boerderij-herberg de Leeren Lampe (Polveensweg 21) hoorde. De naam 'Leeren Lampe' vindt vermoedelijk zijn oorsprong in de herbergfunctie van deze boerderij. Gelegen aan een middeleeuwse handelsroute was het een veilig baken in mistig broekland. Waar reizigers zich op konden oriënteren, een maaltijd genieten en overnachten.

Broekland is laag gelegen land, geschikt als hooi en weiland of voor bosbouw. In het Lampenbroek groeiden o.a. elzen bestemd voor het branden van kolen voor de koperproductie. Jan van Steenbergen brandde er in de 17e eeuw kolen voor zijn Vaassense kopermolen en in de 18e eeuw was het Teunis Jansen Pluijm, voor zijn Klarenbeekse kopermolens. Een advertentie in de Zutphensche courant van 5 februari 1881 laat zien dat er in die tijd nog elzenhakhout vanuit het Lampenbroek te koop werd aangeboden. Daarnaast is een groot deel van het Lampenbroek eeuwenlang bij lokale boeren in gebruik geweest als hooi en weiland.

Het ontstaan van de naam en cultuurhistorische geschiedenis van het Lampenbroek

Oorspronkelijk behoorde dit broekland bij Kasteel Sinderen op de Voorster klei. In een acte uit 1459 staat geschreven "het broek van Johan van Gelre aan de Stougrave".[1] Johan van Gelre was een bastaardzoon van Willem hertog van Gelre en Gulik, hij was gehuwd met Hadewich Driksdochter van Sinderen (ca. 1376-ca. 1467).

Het verpondingskohier van het Kerspel Voorst [2] laat in 1648 het volgende zien:" 't Zindersche broeck, toebehorende Jan van Steenbergen cum suis, tot Vaessen, groot 6 à 7 mergen, bewassen met elssen ende werven"[2]. De naam 't Zindersche broeck en de ligging van dit broekland, op de grens van Beekbergen en Voorst ten zuiden van de beek, worden door Van Lindt bevestigd op de kaart van 1651(zie Lampenbroek in de Gouden Eeuw in nieuwsbrief nr.4.) Jan van Steenbergen was in 1648 tevens eigenaar van het huis en hofstede de Leeren Lampe aan de noordzijde van de beek. Doordat het oorspronkelijke Zindersche broeck van eigenaar wisselde en bij de Leere Lampe ging horen veranderde de naam in de loop der tijd in 'Het Lampenbroek'.

ADVERTENTIEN.

Vervolg.

De Notaris **de KRUIJFF**, zal op aanstaanden Woensdag, om 10 uur, in de herberg van G. J. STENS op Klarenbeek onder Voorst,

verkoopen:

1. Voor de Heeren KREPEL.

Een groot aantal perceelen

HOUT,

uitgehaakt onder den huize KLARENBEEK, als:

Dennen geschikt voor Rikkens, Sluiten enz. en **Dennenrijzen** liggende in het bosch bij BROEKHOFF, bij de hooge Brug en in JAN TEUNISVEEN; **Berkenrijzen** bij de Kerk; **Dennendunsel** aldaar, bij het huis van R. BOERKAMP en op het Gietelsche broek; **gehakt Elshout** in het Lampenbroek; **Beirijzen** in de Beestenhoeve aan de Oudhuizerstraat bij W. EVERS en bij BLEUMINK, drooge **Snoelrijzen** bij W. EVERS; dito **Rijzen** en ander Brandhout bij de fabriek.

*1881 te koop: **gehakt Elshout** in het Lampenbroek.*

In 1730 kochten Teunis Jansen Pluijm en Aaltje Lubbers zijn vrouw een kwart van het erf en goed de Leeren Lampe, met zijn huis, hof, hoge en lage landerijen en houtgewassen en

in 1731 nogmaals een kwart. Er vond een verdeling plaats tussen de diverse eigenaren. Pluijm die inmiddels de helft bezat, kreeg het broek ten zuiden van de Leijgrave toebedeeld. De Beekbergenaren hadden recht van afwatering door deze Leijgrave.
De Leijgrave begon aan de dijk bij de Beekbergse landen op de grens Voorst-Beekbergen en liep midden door het Lampenbroek op het hoek van het Brouwersbroek en het Nijenbekerbroek in de Verloren Beek.

De overige eigenaren van de Leeren Lampe bezaten de boerderij en het broekland ten noorden van de Leijgrave dat aan de beek en hun erf grensde[3]. Pluijm verkreeg recht van overpad over hun erf vanuit zijn achtergelegen deel van het broek. Dit pad kennen we nog steeds. Tijdens de huidige natuur-herstelperiode van het Lampenbroek stonden de bouwketen aan dit pad. Als Pluijms vrouw Aaltje Lubbers in maart 1745 komt te overlijden volgt op 1 juli 1745 de boedelscheiding [4]. Het gehele Lampenbroek zoals destijds door Pluijm en Aaltje is aangekocht gaat naar hun drie kinderen.

Met de aankoop van het broekland in 1730/1731 legde Pluijm de basis voor de ontwikkeling van zijn nieuw op te richten kopermolens. De Kleine Kopermolen aan de noordzijde van de Verloren Beek was Pluijms eigen vrije bezit. De grond waarop de kleine molen gebouwd werd, met omliggende hooi en weilanden, twee zaaikampjes en het ten zuiden van de beek gelegen Nijenbekerbroek, verkreeg Pluijm in erfpacht van Derck van Stepraedt en Johanna Elisabeth van Steenbergen van kasteel Nijenbeek [5]. In 1749 woonde Pluijms dochter Elisabeth op de Kleine Kopermolen terwijl hij zelf op de Grote Kopermolen woonde. Op de Leeren Lampe woonde toentertijd Derk Aarts Lamperman [6].

In 1740 kocht Pluijm het Brouwersbroek erbij, gelegen tussen het Lampen- en Nijenbekerbroek [5]. Zo had Pluijm de beschikking over grote stukken broekland voor houtproductie ten behoeve van zijn kopermolens. Het is indrukwekkend dat men in die tijd voldoende hout wist te produceren om de koperproductie op gang te houden. Houtskool brand erg schoon en je kunt er hete vuren mee stoken, nodig voor het raffineren ofwel reinigen van oud en vervuild koper wat Pluijm op de Kleine Kopermolen deed. Op zijn verderop gelegen Grote Kopermolen waren kolen nodig om de geslagen of gewalste koperen platen tussentijds te gloeien in de gloeiovens.

Boerderij De Kleine Mölle in vroeger tijd. Hierachter lag de Kleine Kopermolen. Uit: De plek waar onze wieg op stond. Klankbeeld over de historie van Klarenbeek. A.W. Driessen 1977.

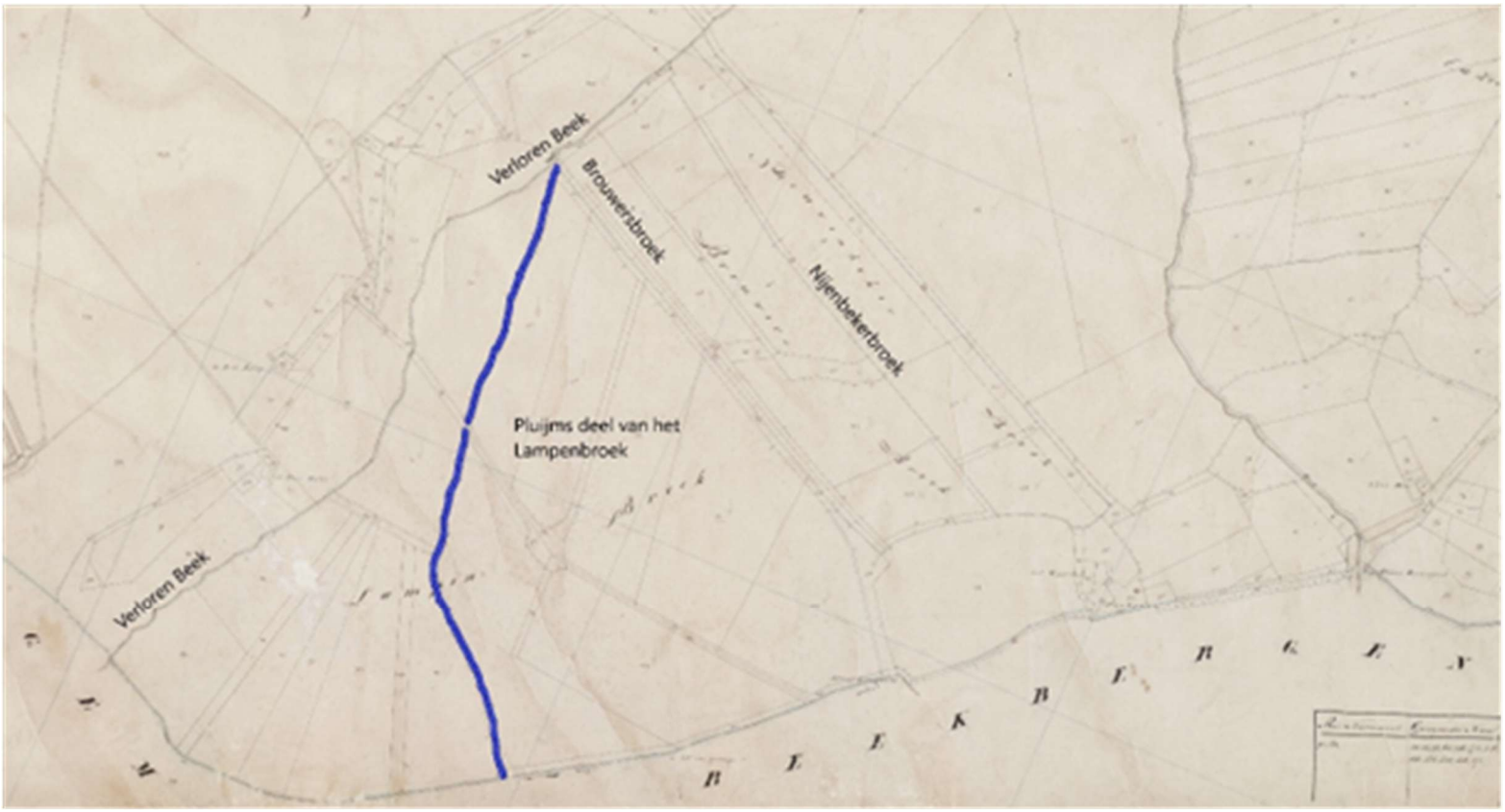

Uitsnede kadastrale kaart 1811-1832. Minuutplan Voorst, Gelderland, sectie F, blad 01 (MIN05160F01). De blauwe lijn geeft de voormalige Leijgrave voor afwatering vanuit de Beekbergse beeklanden aan. Collectie Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

Leijgrave of hakhoutsingel
een cultuurhistorisch spoor in het landschap

Op de minuutplankaart sectie F van de gemeente Voorst is zien waar het toenmalige Lampenbroek lag. De Leijgrave voor afwatering vanuit de Beekbergse beeklanden moet omstreeks 1730 midden door het toenmalige Lampenbroek gelopen hebben. Tijdens het opmaken van de kadastrale gegevens (voor 1832) was de Leijgrave kennelijk niet meer als zodanig in gebruik en is perceel F 172 een hakhoutsingel[7]. Elzensingels ontstonden vaak min of meer vanzelf. Zaadjes dwarrelden in de winter in de met ijs bedekte sloot en ontkiemden daar in het voorjaar. Elzen doen het goed op natte zure grond.

Anno 2026 Het huidige Lampenbroek is veel groter van omvang dan het oorspronkelijke 18e eeuwse Lampenbroek. Sinds 1971 is 'Natuurgebied Lampenbroek' een bestaand begrip en vanaf 2019 hebben Provincie Gelderland, Waterschap Vallei en Veluwe en Natuurmonumenten gewerkt aan uitbreiding en natuurherstel van het Lampenbroek. Nu de werkzaamheden in de zomer van 2026 tot een einde gekomen zijn mag de natuur met zijn natte bloemrijke hooilanden, houtwallen, beeklopen en vochtige bossen zich verder gaan ontwikkelen.

Bronnen

[1] Gelders archief: **2090** Burgerweeshuis te Arnhem inventaris 9. Regesten "No. 102" https://permalink.geldersarchief.nl/E50C4FB21F3E4ED7BDB69730D49566BD

[2] Verpondingskohier kerspel Voorst https://www.historischeverenigingvoorst.nl/images/PDF_map/1238697134.pdf

[3] Gelders Archief: 0203 ORA Veluwe en Veluwezoom **951** Protocol van bezwaar van het ambt Voorst 1731-1733 "No. 3" https://permalink.geldersarchief.nl/9A9567B0AF2645E388D65EEA8F0E6914

Bronnen:

[1] Gelders archief: **2090** Burgerweeshuis te Arnhem inventaris 9. Regesten “No. 102” https://permalink.geldersarchief.nl/E50C4FB21F3E4ED7BDB69730D49566BD

[2] Verpondingskohier kerspel Voorst https://www.historischeverenigingvoorst.nl/images/PDF_map/1238697134.pdf

[3] Gelders Archief: 0203 ORA Veluwe en Veluwezoom **951** Protocol van bezwaar van het ambt Voorst 1731-1733 "No. 3" https://permalink.geldersarchief.nl/9A9567B0AF2645E388D65EEA8F0E6914

[4] Gelders Archief: 0203 ORA Veluwe en Veluwezoom **952** Protocol van bezwaar van het ambt Voorst 1733-1759 "No. 4" https://permalink.geldersarchief.nl/7D7E61419628494A879A54B1E1A9EA6E

[5] Huisarchief Landgoed Klarenbeek

[6] Haardstedenregister van ‘t Ambt van Voorst 1749

[7] Gelderland HisGIS https://hisgis.nl/projecten/gelderland/

Index

Aaltje Lubbers, 38
Achterveld, 30
Albert Clomp, 10
Amersfoort, 23, 24
Appensche Veen, 21
Appense kruising, 35
Appense Veld, 13, 30
Arends, 7
Arnt van Boechop, 28
Bakker Bril, 11
Barneveld, 23
Beekbergen, 23
Beekbergse Beek, 4, 9
Bentheimer zandsteen, 10
Berent Jansen, 15
Bernhard Wolfgang Krepel, 9, 28
Blauwe Boer, 18
Bourgondiers, 36
Broek, 30
Broekland, 5
Broekstraat, 11
Brouwersbroek, 38
Brummen, 17
Burgemeester Penninx, 30
Burgerweeshuis, 15
Clabanus, 35
Clabanusweg, 7, 33
Convent St. Catharina, 28
DCO, 35
De Dalk, 23, 30
De Diederik, 33
De Does, 33, 35
De Hof tot OpVoorst, 31
De Kar, 10, 11
De Steeg, 22
De Til, 10, 30, 35
De Voort, 20, 26
De Zweep, 18, 35
Derck van Stepraedt, 38
Derk Aarts Lamperman, 38
Deurvaart, 17, 36
Deventer, 34
Dirk Otten, 30
Doervaert, 15
Doorvaart, 35
Duitenplaatjes, 9
Eifel, 31
Elisabeth Pluijm, 38
Elizabeth Hoeve, 23
Elsbosweg, 35
Evert Bleumink, 29
Fenne Pieckx, 28
Frankfurt, 23
Frederik Hendrik, 23
Frerick Everts, 5
Frerick van Bessem, 20, 28
G. J. Kas, 33
Gaerelaar, 7
Gaerle, 7
Garel, 10
Garrel, 10
Gherrit Stuvenberg, 28
Gietelo, 11, 35
Gietelsche Brouwerij, 35
Gietelsche Veld, 11, 35
Gietelse Broek, 11
Glazen Huis, 20
Goirle, 7, 33, 35
Gravenstraat, 33
Groot Holthuijsen, 29
Grote Kopermolen, 9, 14, 30, 38
Grote Wetering, 30
Haanstraat, 35
Hadewich Driksdochter van Sinderen, 37
Heer Hendrikshuis, 28
Henkenburgweg, 23
Herberg de Beer, 31
Hessen, 23
Hessen-Allee, 17, 22
Hessenbrug, 2, 12, 15, 17, 22, 26
Hessenroute, 24
Hessenwegen, 23
Het Einde, 29
Hofenk, 7, 13
Hoge Heerlijkheid Het Loo, 2, 10, 22
Holthuijsen, 28
Holthuis, 26
Hoofdweg, 35
Hoog en Laag, 23
Houtskool, 5
Huijgens, 31
Hulsberger sluis, 17
IJssel, 17
J. van Lindt, 20
Jagershut, 26
Jan Derkse, 10
Jan Dirkse van 't Garrell, 12
Jan Esselink, 34
Jan Oolman, 29
Jan Teunissen Brouwer, 11
Jan van Beeck, 29
Jan van Steenbergen, 5, 37
Johan van Gelre, 37
Johan van Grytet, 28
Johan van Steenbergen, 15
Johanna Elisabeth van Steenbergen, 38
Klaarbeek, 30
Klaarenbeek (Arnhem), 31
Klarenbeekseweg, 15, 35
Klein Amsterdam, 26
Kleine Kopermolen, 9, 14, 38
Klompenpad, 15
Kootwijk, 23
Krepel, 9, 17, 26, 30
Lange Herman, 28
Lathmer, 22, 23
Leenkamer Klarenbeek, 31
Leere Lampe, 5, 7, 9, 11, 24, 26
Leeren Lampe, 37
Leijgrave, 39
Lierdermarke, 22
Lieren, 22
Lodincholthysen, 28
Loolaan, 23
Lubbert Torck, 11, 22
Lutteke Holthuis, 21, 28
Lutteke Oudhuis, 24, 26
Maria Elisabeth Brandts, 28
Marke Appen, 4, 5, 11, 20, 21, 26
Marke Gietelo, 11
Marke van Voorst en Noord Empe, 28, 33
Marke van Voorst en Noord-Empe, 31
Martien Kobussen, 18
Middachter Allee, 22
Monnikhuizen, 31
Monnikhuizerbeek, 31
Nieuwe Dijk, 27
Nijenbeek, 15, 38
Nijenbekerbroek, 38
Notaris Wilbrenninck, 33
Oeken, 17
Oostenbroek, 15
Oosterhuizen, 18, 22, 30
Oude Molen, 15, 26
Oudhuizerstraat, 20, 28, 31
Pluijm, 9, 13, 17, 26, 30
Polveen, 11, 26
Polveensweg, 5, 7, 11, 17, 21, 26
Postweg, 11, 17, 22
Prüm, 31
Regiobode, 18
Reinoud van Gelre, 16
Rentmeester Kamphuis, 28
Rode Haan, 35
Roelof Janssen van Til, 10, 12
Rut Kobussen, 33

Sinderen, 37
Sint-Maarten, 31
Sweer Capel, 10
Teunis Jansen Pluijm, 37
Theodora Femia Franken, 34
Tonnie Brugman, 13, 26, 30
Twello, 17
Van Lindt, 26, 37
Verloren Beek, 7, 13, 17, 24, 30, 38
Voorsterbeek, 30
Voorstonden, 17
Vrouwenconvent Heer Hendricx Huijs, 21
W.J. van Wijnbergen tot den Poll, 35
Wapenveld, 17
Wervenhout, 5
Wierd, 9, 14, 17, 30
Wilders, 20, 28
Willem Derickssoen Drelissen, 15
Willem Hendrik Broekhuijsen, 22
Willem hertog van Gelre en Gulik, 37
Willem IV, 23
Willem van Bessem, 21
Wim Smallegoor, 20
Witte Brug, 24
Woeste Hoeve, 35
Zandwal, 35
Zielbroederschap, 15
Zindersche broeck, 37
Zindersche Broek, 5
Zutphen, 23, 24
Zutphenseweg, 35